

Andrzej Wałkowski

DZIAŁALNOŚĆ INTELEKTUALNA SKRYPTORIUM W MOGILE DO KOŃCA XIII WIEKU

Wyrazem postaw intelektualnych jak również duchowych zakonników w działalności każdego skryptorium mogą okazać się główne profile jego piśmiennictwa, czyli tego co zostało w nim napisane. Prezentowane rozważania dotyczą badań nad skryptoriumi cystersów z XII i XIII stulecia, które prowadziłem już od pewnego czasu.

Badania te początkowo obejmowały tylko Śląsk. Ograniczały się do klasztorów w Lubiążu, Henrykowie, Kamieńcu Żąbkowickim i Krzeszowie, a jeśli chodzi o żeńską gałąź zakonu – opactwa cysterek w Trzebnicy¹. Zgromadzenie sióstr trzebnickich nie było w ścisłym znaczeniu tego słowa filią Pforty nad Soławą. Ich powstanie wiąże się ze sprowadzeniem na Śląsk w 1203 roku benedyktynek. W roku 1218 ich trzebnickie opactwo przyjęło oficjalnie do rodziny cysterskiej². W ostatnim czasie rozważania uzupełniłem o skryptorium klasztoru cystersów w Mogile³. Stanowi ono część portyjskiej gałęzi cystersów polskich, a to dlatego, iż konwent został sprowadzony z opactwa w Lubiążu pod kierownictwem opata Piotra. Mogło to nastąpić najwcześniej w roku 1218. Pierwotnie konwent przebywał w Prandocinie i Kacicach. Natomiast do Mogiły przeniósł się w początkach lat dwudziestych XIII wieku. Miało to jednak

¹ A. Wałkowski, *Skryptoria cystersów filiacji portyjskiej na Śląsku do końca XIII wieku*, Zielona Góra–Wrocław 1996.

² M. Siuchniński, *Pochodzenie i pierwotna przynależność zakonna konwentu klasztoru cysterek w Trzebnicy*, „Roczniki Historyczne”, 1936, s. 190-191, 197; H. Grüger, *Trebnitz. Zisterzienserabtei, Jahrbuch der Schlesischen Friedrich-Wilhelms- Universität zu Breslau*, Bd. 33: 1982, s. 56; K. Bobowski, *Fundacja i początki klasztoru cysterek w Trzebnicy*, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 1471, Historia CVI: 1993, s. 32-34, 37-38; S. Solicki, *Trzebnica. Zarys rozwoju miasta na przestrzeni wieków*, red. L. Wiatrowski, Wrocław–Trzebnica 1995, s. 42-43.

³ A. Wałkowski, *Skryptorium klasztoru cystersów w Mogile do końca XIII wieku*, Łódź 2009.

miejsce nie później niż w 1225 roku⁴. Dziejowa rola Klasztoru Ojców Cystersów w Mogile polega między innymi na tym, że zachował on od chwili powstania do czasów współczesnych swoją historyczną ciągłość. W czasach zaborów skasowano wszystkie klasztory cysterskie za wyjątkiem Mogiły i Szczyrzyca⁵. Opactwo w Mogile było przy tym dziesiątym, męskim klasztorem cystersów na ziemiach polskich⁶. Powstało ono w pierwszym okresie nasilenia się fundacji tego zakonu, w latach trzydziestych XIII wieku⁷. Jeżeli koniec działań fundacyjnych miał miejsce w 1225 roku⁸, to powstanie klasztoru przypada na początek wieku.

Wyniki dotyczące mogińskiego skryptorium opublikowałem niedawno, zaś ostateczna wersja w formie książki ukazała się w czerwcu 2009 roku⁹. Celem pracy było wypełnienie luki, która zaistniała w badaniach nad skryptorium wyżej wymienionego opactwa. Monografia była odpowiedzią na wydrukowane w 1990 roku słowa Krzysztofa Skupieńskiego, który postulował przebadanie jego działalności kancelaryjnej: „Obfitość zachowanych dokumentów mogińskich wskazuje na wyjątkową dbałość o zabezpieczenie poprzez pismo podstaw swej egzystencji, a dopiero w drugiej kolejności jest skutkiem oszczędzania archiwum przez ząb czasu”¹⁰. Jednak moje badania nie ograniczyły się tylko do samych dokumentów. W zakresie zainteresowań znalazły się także te profile działalności piśmienniczej, które służyły liturgii.

Cystersi posiadali liczne dzieła liturgiczne, ponieważ reguła benedyktyńska kładła szczególny nacisk na wspólne śpiewy i modlitwy – nic więc dziwnego,

⁴ Por. M. Zdanek, *Proces implantacji opactwa cystersów w Mogile*, „Nasza Przeszłość”, t. 96: 2001, s. 517; M. Starzyński, *Katalog opatów mogińskich w średniowieczu*, „Nasza Przeszłość”, t. 100: 2003, s. 88; tenże, *Nomina abbatum Monasterii Clarae Tumbae aliae Mogiła* – przyczynek do krytyki *Liber Beneficiorum Jana Długosza*, „Studia Historyczne” 2004, z. 2, s. 145; K. Hoszowski, *Poczet opatów mogińskich*, w: *Monografia opactwa cystersów we wsi Mogile opracowana i pamięci ubiegłych w 1864 roku pięciuset lat istnienia Akademii Krakowskiej poświęcona przez Towarzystwo Naukowe Krakowskie*, Kraków 1867, s. 89; tenże, *Obraz życia i zasług opatów mogińskich*, Kraków 1867, s. 4-5; F. Uryga, *Clarae Tumbae (vulgo Mogiła) abbates et scriptores*, w: *Xenia Bernardina*, cz. 3, Wiedeń 1891, s. 305; S. Szczur, *Piotr z Lubięża*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. 26, Wrocław [i in.] 1981, s. 407.

⁵ M. Pirożyński, *Zakony męskie w Polsce*, Lublin 1937, s. 58.

⁶ M. Starzyński, *Katalog ...*, s. 78.

⁷ Por. A. M. Wyrwa, *Rozprzestrzenianie się cystersów w Europie zachodniej i na ziemiach polskich*, w: *Cystersi w kulturze średniowiecznej Europy*, red. Jerzy Strzelczyk, Poznań 1992, s. 50.

⁸ Por. M. Zdanek, *Proces implantacji opactwa...*, s. 517.

⁹ A. Wałkowski, *Skryptorium klasztoru cystersów...*, 232 s.

¹⁰ K. Skupieński, *Funkcje małopolskich dokumentów prywatnoprawnych do roku 1306*, Lublin 1990, s. 69.

że przestrzegano zasady posiadania kompletu ksiąg liturgicznych dla całego roku. Zachowana spuścizna dzieł liturgicznych z XIII wieku pochodzi w większości z klasztorów cysterskich¹¹, szczególnie ze Śląska, Pomorza i Wielkopolski¹². W przypadku klasztoru w Mogile, nie mamy z tego okresu zachowanych kodeksów¹³. Istnieje jednak informacja o księdze *nocturnale cantuale*, która nie przetrwała do naszych czasów, zaś o jej istnieniu dowiadujemy się ze wzmianki w późniejszej kronice klasztornej Mikołaja z Krakowa. Zgodnie z nią, kodeks ten został spisany około 1278 roku przez pisarza Ludwika¹⁴. W nauce przyjęto pogląd, że stanowi to dowód istnienia w tym czasie skrytorium w klasztorze cystersów w Mogile¹⁵. Wzmianka wskazuje, że w roku 1278, w Mogile, niejaki Ludvicus spisał *nocturnale cantuale* na zamówienie opata Hermana¹⁶. Można jednak przyjąć pogląd, zgodnie z którym opat Herman współpracując z klasztorным pisarzem bratem Ludwikiem skompilował dzieło pod takim tytułem¹⁷. Interesujący nas fragment kroniki klasztornej dotyczy rządów opata Hermana (lata 1277 – 1283), przy czym do sporządzenia kodeksu odnosi się jedno zdanie: „Hic abbas Claretumbe [Herman] comparavit librum »nocturnale cantuale« per manus fratris Ludovici scriptum”¹⁸. Nie ma tutaj daty 1278 roku, w którym powstałaby księga, ale jeżeli rozpoczęto prace nad nią na samym początku pontyfikatu Hermana, to można ewentualnie ją przyjąć. Umieszczenie na początku opisu rządów tegoż opata informacji o kodeksie *nocturnale cantuale* niestety nie świadczy o chronologii, ponieważ kilka linijek dalej spotykamy wzmiankę

¹¹ J. Szymański, *Pismo łacińskie i jego rola w kulturze*, Wrocław [i in.] 1975, s. 108; G. Duby, *Czasy katedr. Sztuka i społeczeństwo 980-1420*, Warszawa 1986, s. 87; E. Potkowski, *Książka rękopiśmienna w kulturze Polski średniowiecznej*, Warszawa 1984, s. 38-39; A. Wałkowski, *Piśmiennictwo sakralne skrytoriów klasztorów cysterskich w Lubiążu i Henrykowie do końca XIII wieku*, w: *Cystersi w społeczeństwie Europy środkowej*, red. A. M. Wyrwa, J. Dobosz, Poznań 2000, s. 386-387.

¹² J. Wojtkowski, *Przedmiot liturgicznego kultu Matki Boskiej w Polsce XIII wieku*, „Studia Warmińskie”, t. 2: 1965, s. 210.

¹³ Por. J. Morawski, *Ze studiów nad sekwencjami cysterskimi w Polsce*, „Musica Medii Aevii”, t. 1: 1965, s. 69.

¹⁴ K. Kaczmarczyk, G. Kowalski, *Katalog archiwum opactwa w Mogile*, Kraków 1919, s. XXII; Mikołaj z Krakowa, *Chronicon monasterii Claratumbensis ordinis Cisterciensis auctore fratre Nicolao de Cracovia*, wyd. W. Kętrzyński, w: *Monumenta Poloniae Historica*, t. 6, Kraków 1893, s. 440.

¹⁵ W. Semkowicz, *Paleografia łacińska*, Kraków 2002, s. 363 (przyp. 253) i 516; H. Feicht, *Muzyka liturgiczna w polskim średniowieczu*, „Musica Medii Aevii”, 1965, nr 1, s. 16 i 40; E. Potkowski, *Książka rękopiśmienna...*, s. 116.

¹⁶ T. Maciejewski, *Kultura muzyczna cystersów w Polsce od średniowiecza aż po barok*, „Nasza Przeszłość”, t. 83: 1994, s. 506.

¹⁷ M. Starzyński, *Katalog...*, s. 92-93.

¹⁸ Mikołaj z Krakowa, *Chronicon...*, s. 440.

o dokumencie lokacyjnym wsi wystawionym przez Bolesława Wstydlivego w 1278 roku, a jeszcze niżej kilka słów o jego przywileju z 1276 (!), na mocy którego zwolniono Kacice od świadczenia przewodu¹⁹. Jak więc widać kolejność opisu wydarzeń przez Mikołaja z Krakowa nie jest tożsama z ich chronologią. Umieszczenie tejże wzmianki w początkowym okresie rządów opata Hermana (1277) nie jest dowodem, że spisano go np. w roku 1278, przyjmując więc, że jedynie daty – początkowa i końcowa jego pontyfikatu²⁰ umożliwiają datację powstania *nocturnale cantuale* na lata 1277-1283²¹. Jeśli chodzi o pisarza Ludwika, to kronika Mikołaja z Krakowa nie wspomina, że był on cysterszem z Mogiły, ale stwierdzenie: „per manus fratrum Ludovici scriptum” (zastosowanie słowa „brat”, nie ma informacji, że księgę otrzymano z zewnątrz)²² może świadczyć, że był on zakonnikiem tego klasztoru. Jaki był natomiast udział opata Hermana? Fraza: „Hic abbas Claretumbe comparavit librum”²³ może być rozmaicie interpretowana. Słowo: „comparavit” ma wiele znaczeń. Możemy je tłumaczyć między innymi jako: kupić, obmyślić, przygotować, pozyskać, sporządzić, wykonać, zdobyć, zestawić²⁴. Herman mógł przy współpracy brata Ludwika skompilować zbiór *nocturnale cantuale*²⁵, bądź być osobą która zleciła mu takie zadanie²⁶. Być może Herman był twórcą zawartych tam utworów (poetą, kompozytorem). Ponieważ omawiane dzieło zaginęło, nie możemy tego zweryfikować. Jeśli jednak kronika Mikołaja z Krakowa przekazała tradycję udziału opata Hermana w powstaniu kodeksu *nocturnale cantuale*, to można przypuszczać, że był on dość znaczący. Najprawdopodobniej opat Herman był poetą i kompozytorem wyżej wymienionego dzieła²⁷.

W piśmiennictwie cysterskim obok dokumentów szczególną pozycję zajmowały dzieła historiograficzne²⁸. Przybyli z zagranicy mnisi byli ciekawi dziejów kraju, w którym zamieszkali, zwłaszcza wydarzeń związanych z funda-

¹⁹ Tamże; A. Wałkowski, *Kodeks, którego nie ma... Z badań nad XIII-wiecznym piśmiennictwem cystersów w Mogile*, w: *Przestrzeń informacyjna książki*, red. J. Konieczna, S. Kurek-Kokocińska, H. Tadeusiewicz (przy współpracy R. Kępy i M. Przybysz-Stawskiej), Łódź 2009, s. 223.

²⁰ Mikołaj z Krakowa, *Chronicon ...*, s. 440 (czyli lata 1277-1283).

²¹ A. Wałkowski, *Skryptorium klasztoru cystersów...*, s. 223.

²² Por. Mikołaj z Krakowa, *Chronicon ...*, s. 440.

²³ Tamże.

²⁴ Por. *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce*, t. 2, red. M. Plezia, Wrocław [i in.] 1959-1967, s. 713-715.

²⁵ M. Starzyński, *Katalog ...*, s. 92 - 93.

²⁶ T. Maciejewski, *Kultura muzyczna cystersów...*, s. 506.

²⁷ A. Wałkowski, *Kodeks, którego nie ma...*, s. 225-228.

²⁸ Tenże, *Piśmiennictwo pragmatyczne skryptoriów cystersów filiacji portyjskiej na Śląsku do końca XIII wieku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis”, nr 2306, Historia CLII: 2001, s. 91.

torami²⁹. Ponadto działalności pisarskiej sprzyjały motywy intelektualne, towarzyszące fundacji macierzystego wobec Mogiły opactwa w Lubiążu³⁰. Nie dziwi więc cysterska proveniencja pierwszego dzieła kronikarskiego polskiej historiografii czasów dzielnicowych, a mianowicie *Kroniki Polsko-Śląskiej*. Dzieło to znamy z późniejszych rękopisów, z których najstarszy, *Kodeks Redigerowski* pochodzi z XIV wieku. Późniejsze przekazy - *Kodeks Królewiecki* (XV stulecie) oraz *Kodeks z Książa* (XVIII wiek) – zaginęły³¹. Pierwsze prace nad wyżej wymienioną kroniką prowadzono jeszcze w Lubiążu, ale jej autor, lubiański zakonnik Engelbert, dokończył ją w Mogile, w której od roku 1283 był opatem³². Ze względu na początek prac jest to dzieło lubiańskie, ale ostateczny kształt nadano mu w klasztorze cystersów, w Mogile³³. Spisywanie dziejów Śląska rozpoczęto w Lubiążu najwcześniej w roku 1281, a prace nad nimi prowadzono do 1282 r. Kontynuacja miała miejsce w Mogile od roku 1283 i tam właśnie powstała ogólnopolska część kroniki. Engelbert mógł wówczas skorzystać z dziejopisarskich zasobów Krakowa, w tym z dzieła mistrza Wincentego Kadłubka. Ze względu na to, że do końca 1287 r. Engelbert był opatem w Mogile, część ogólnopolska *Kroniki Polsko-Śląskiej* powstała tam w latach 1283-1287. Prace mogły się rozpocząć jeszcze przed 1283 rokiem³⁴, a więc dzieło zainicjowane

²⁹ Por. A. Gieysztor, [Rec.] W. Korta, *Średniowieczna annalistyka śląska*, Wrocław 1966, „Przegląd Historyczny”, t. 59: 1968, z. 4, s. 788.

³⁰ Por. W. P. Könighaus, *Die Zisterzienserabtei Leubus in Schlesien von ihrer Gründung bis zum Ende des 15. Jahrhunderts*, Wiesbaden 2004, s. 230-231; A. Świerk, *Śląskie biblioteki do początków XVI wieku*, w: *Studia z dziejów kultury i ideologii. Księga Jubileuszowa Ewy Maleczyńskiej*, Wrocław 1968, s. 79-80.

³¹ E. Wilamowska, *Kronika polsko-śląska. Zabytek pochodzenia lubiańskiego*, „Studia Źródłoznawcze”, t. 25: 1980, s. 81; K. K. Jażdżewski, *Lubiąż. Losy i kultura umysłowa śląskiego opactwa cystersów (1163-1642)*, Wrocław 1992, s. 99 (z przyp. 97). Zachowany rękopis zawierający tekst *Kroniki Polsko-Śląskiej* – Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Oddział Rękopisów, sygn. R 204; por. Z. Wielgosz, *Kronika polska – metoda prezentacji dziejów*, w: *Dawna Historiografia Śląska*, Opole 1980, s. 44; tenże, *Kronika polska w twórczości dziejopisarskiej klasztoru lubiańskiego*, w: *Scriptura custos memoriae. Prace historyczne*, red. D. Zydorek, Poznań 2001, s. 233.

³² H. von Loesch, *Zum Chronicon Polono-Silesiacarum*, *Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens*, Bd. 65: 1931, s. 220-223 i 231; K. K. Jażdżewski, *Lubiąż. Losy i kultura...*, s. 97-98 i 102-103; A. Wałkowski, *Skryptoria cystersów filiacji...*, s. 86; tenże, *Biblioteka klasztorna jako miejsce pracy średniowiecznego uczonego. Rozważania na tle badań piśmiennictwa cystersów*, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne”, t. 83: 2005, s. 130; tenże, *Skryptorium klasztoru cystersów...*, s. 72-75.

³³ Por. Z. Wielgosz, *Kronika polska - metoda...*, s. 49; tenże, *Kronika polska w twórczości...*, s. 242 i 246, gdzie podkreśla, że obie części kroniki mają tego samego autora.

³⁴ Por. H. von Loesch, *Zum Chronicon Polono...*, s. 220-223 i 231; K. K. Jażdżewski, *Lubiąż. Losy i kultura...*, s. 102-103; A. Wałkowski, *Biblioteka klasztorna...*, s. 130; tenże, *Skryptoria cystersów filiacji...*, s. 86.

na Śląsku dokończono w Małopolsce. Według Elżbiety Wilamowskiej datacja *Kroniki* przypada na lata 1285-1290. Skoro Jej zdaniem ostatnia data w tekście to 1285 rok, dzieło powstało po tej dacie³⁵. Do tego poglądu przychyliła się Zbigniew Wielgosz, który uważa, że zarówno śląska jak i ogólnopolska część kroniki zostały napisane w latach 1281-1288, a może nawet do roku 1290³⁶. Moim zdaniem jest to zbyt późna datacja, ponieważ Engelbert był opatem w Mogile do końca 1287 roku³⁷. Można przyjąć, że etap lubiąski *Kroniki Polsko-Śląskiej* zakończono do roku 1282, a etap mogiński zrealizowano w latach 1283-1287³⁸. Ogólnopolski wątek omawianego dzieła oparto do 1202 roku o kronikę Wincen- tego Kadłubka, ale mimo dochowania wierności jej treści, *Kronika Polsko-Śląska* od daty chrztu Mieszka I miała zachowaną już inną formę narracji. Jeśli chodzi o śląski wątek, to obejmuje on okres od 1241 roku. Elementem dziejów powszechnych jest wykaz niemieckich władców zaczynający się od Ottona I. Natomiast opisywane wypadki kończą się na roku 1285, kiedy to Leszek Czarny otoczył Kraków obronnymi murami³⁹. *Kronika* wyraża poparcie cystersów dla książąt dążących do zjednoczenia Polski⁴⁰. Autor skupił się na dziejach dynastycznych Piastów, ze szczególnym uwzględnieniem uprawnień jej śląskiej gałęzi do korony polskiej. Widać tutaj polityczny pragmatyzm *Kroniki* – Piastowie śląscy mogli dowiedzieć się o swoich dynastycznych prawach do tytułu króla Polski i nie jest wykluczone, że dzieło powstało w związku z planami politycznymi Henryka IV Prawego⁴¹.

Zachowana spuścizna intelektualna skryptorium klasztoru cystersów w Mogile z XIII stulecia jest stosunkowo niewielka. Ogranicza się ona do dwóch dzieł. Nie zachowały się przy tym ich trzynastowieczne przekazy. O pierwszym z nich – kodeksie *nocturnale cantuale* wiemy tylko z kroniki Mikołaja z Krakowa. Księgę tę spisał zakonnik o imieniu Ludwik, zaś opat Herman był prawdopodobnie autorem jej treści. Dzieło to powstało w latach 1277-1283. Drugie

³⁵ E. Wilamowska, *Kronika polsko-śląska...*, s. 81 i 85.

³⁶ Z. Wielgosz, *Kronika polska - metoda...*, s. 49; tenże, *Kronika polska w twórczości...*, s. 242-243 i 246.

³⁷ K. K. Jażdżewski, *Lubiąż. Losy i kultura...*, s. 102.

³⁸ A. Wałkowski, *Skryptorium klasztoru cystersów...*, s. 74.

³⁹ E. Wilamowska, *Kronika polsko-śląska...*, s. 83 i 85; J. Gottschalk, *Der historische Wert der Legenda maior de beata Hedwigi*, „Archiv für schlesische Kirchengeschichte“, Bd. 20: 1962, s. 96; M. Kaczmarek, *Motywy w dziejopisarstwie cystersów śląskich w XIII wieku*, w: *Mente et litteris. O kulturze i społeczeństwie wieków średnich*, Poznań 1984, s. 146.

⁴⁰ W. Korta, *Średniowieczna annalistyka śląska*, Wrocław 1966, s. 357-359; E. Wilamowska, *Kronika polsko-śląska ...*, s. 80-81; Z. Wielgosz, *Kronika polska - metoda...*, s. 59, według którego kronika jest odbiciem opinii politycznych opowiadających się za polityką księcia Henryka IV Prawego.

⁴¹ E. Wilamowska, *Kronika polsko-śląska...*, s. 88-90 i 94.

dzieło stworzył opat klasztoru – Engelbert. Jest to *Kronika Polsko-Śląska*. Jej ogólnopolska część powstała w Mogiła, w latach 1283-1287.

Andrzej Wałkowski

INTELEKTUELLE TÄTIGKEIT DES MOGILSKRIPTORIUM BIS ZUM ENDE DES XIII JAHRHUNDERTS

Die dargestellten Untersuchungsergebnisse beziehen sich auf zisterzienserische Skriptoriums der pförtischen Kloster in Lubiąż, Henryków, Kamieniec Ząbkowicki, Krzeszów, Mogiła, und wenn es um weibliche Orden geht- Zisterzienserinnenabtei in Trzebnica. Zisterzienserinnen in Trzebnica waren keine Filiale der Pforte an der Saale. Ihre Entstehung ist mit dem Kommen der Ordenschwester aus dem Kloster in Kitzingen bei Würzburg nach Schlesien in 1203 verbunden. Im Jahre 1218 wurde ihre Abtei in Trzebnica offiziell zu der Zisterzienerfamilie eingenommen. In letzter Zeit habe ich meine Untersuchungen mit Skriptorium des Zisterzienerklosters in Mogiła ergänzt. Es gehört zu dem pförtischen Abzweig der polnischen Zisterzienser, weil der Konvent aus Lubiąż bis zum Ende des ersten Viertels des XIII Jahrhunderts gekommen wurde. Die Untersuchungen setze ich bis heute fort. In nächster Zukunft habe ich vor, meine Erbeüberlegungen bis zum XIV und XV Jahrhundert zu verbreiten. Das Sakralschriftum von Mogiła stellt das heute verlorene Buch *nocturnale cantuale* dar. Über sein Dasein wissen wir von der Klosterchronik von Mikołaj aus Krakau: *Hic abbas Claretumbe comparavit librum »nocturnale cantuale« per manus fratris Ludovici scriptum*. Dieser Satz stellt das Bruchstück der Beschreibung der Regierung vom Abt Herman in 1277-1283. Wir können sie wahrscheinlich so verstehen, dass dieser Abt Komplitar oder sogar der Verfasser, Dichter und Komponist von diesem Werk war. Dagegen hat Ludwik das genannte Werk ins reine aufgeschrieben. Das Pragmatischschriftum (neben Dokumenten) stellt *Kronika Polsko-Śląska* dar, die das erste Chronikwerk der Geschichteerdkunde von Bezirkspolen ist. Ihre ewige Handschrift aus XIII Jahrhundert ist verloren, aber wir kennen sie aus der früheren Übergebungen. Die älteste Übergabung *Kodeks Redigerowski* kam aus dem XIV Jahrhundert. Der Verfasser von der genannten Chronik war Engelbert, Ordenbruder aus Lubiąż. Die Chronik wurde in Lubiąż-Skriptorium begonnen, aber schon in Mogiła fortgesetzt und beendet, wo Engelbert in 1283 Abt geworden ist. Der schlesische Teil konnte er am frühesten 1281 beginnen und bis 1282 in Lubiąż schreiben. Er konnte ihn in Mogiła fortsetzen, wo er Abt wurde. Die Beschreibung der Ereignisse hat man 1285 mit der Information über die Mauerumgebung von Krakau vom Prinz Leszek Czarny geendet. Da Engelbert der Abt in Mogiła bis zum Ende 1287 war, kann man dieses Datum als die Arbeitsbeendigung mit dieser Chronik annehmen. Also die Zeit der Entstehung *Kroniki Polsko-Śląskiej* wäre folgender: die Lubiąż-Phase bis 1282, und Mogiła-Phase in Jahren